

عبدالرزاق صنعانی

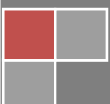
تاریخ ، کتب سیر ، تراجم و رجال از شخصیتهای کمیابی سخن به میان آورده که خدمات زیادی به شیعه و شریعت کردند. این شخصیتها هر چند پیش ما نا شناخته اند اما همیشه در قلبها و فکرهای ما زنده و زندگی می کنند. این شخصیتها با توجه به اینکه نقش بسزایی در نشر مذهب اهلبیت در شرایط سخت داشتند اما نسلها آنها را نمی شناسند و در حلقه گمنامی و اهمال باقی ماندند. یکی از آن کسانی که خودش را وقف حفظ کیان مذهب اهل بیت کرد عالم بزرگ عبد الرزاق صنعانی، مؤلف کتاب المصنف می باشد . او حقیقتا مصداق کلام معصوم است که فرمود: مجهولون فی الأرض معرفون فی السماء (در زمین نا شناخته و در آسمان شناخته شده اند.)بنابراین ما در صدد بر آمدیم تا شمه ای از زندگانی این عالم بزرگ را باز خوانی کرده تا اداء دینی نسبت به همه کسانی که در راه نشر مذهب اهل بیت تلاش می کنند کرده باشیم.

حجت الاسلام سید حمید حسینی

مرکز تخصصی ائمه اطهار علیهم السلام

۱۳۹۲/۱۱/۰۱

فهرست مطالب

چکیده ۲
ولادت و وفات ۳
حیات علمی ۳
جایگاه او نزد علمای شیعه ۳
جایگاه او نزد علماء اهل سنت ۴
تصریح بر تشیع او ۵
شواهد بر تشیع عبدالرزاق ۶

مرکز تخصصی ائمة اطهار علیهم السلام
تحت اشراف دفتر مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (ره)

چکیده

تاریخ ، کتب سیر ، تراجم و رجال از شخصیتهای کمیابی سخن به میان آورده که خدمات زیادی به شیعه و شریعت کردند. این شخصیتها هر چند پیش ما نا شناخته اند اما همیشه در قلبها و فکرهای ما زنده و زندگی می کنند. این شخصیتها با توجه به اینکه نقش بسزایی در نشر مذهب اهلبیت در شرایط سخت داشتند اما نسلها آنها را نمی شناسند و در حلقه گمنامی و اهمال باقی ماندند. یکی از آن کسانی که خودش را وقف حفظ کیان مذهب اهل بیت کرد عالم بزرگ عبد الرزاق صنعانی، مؤلف کتاب المصنف می باشد . او حقیقتا مصداق کلام معصوم است که فرمود: مجهولون فی الأرض معرفون فی السماء (در زمین نا شناخته و در آسمان شناخته شده اند.)

بنابراین ما در صدد بر آمدیم تا شمه ای از زندگانی این عالم بزرگ را باز خوانی کرده تا اداء دینی نسبت به همه کسانی که در راه نشر مذهب اهل بیت تلاش می کنند کرده باشیم.

مرکز تخصصی ائمه اطهار علیهم السلام
تحت اشراف دفتر مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (ره)

ولادت و وفات

عبد الرزاق صنعانی در سال ۱۲۶ هجری قمری در شهر صنعا به دنیا آمد[۱] و در سال ۲۱۱بعد از ۸۵ سال عمر، ۹ سال قبل از شهادت امام جواد از دنیا رفت .

حیات علمی

او از حدود سن ۲۰ سالگی شروع به تحصیل کرد[۲] و برای اخذ علم به کشورهای حجاز، شام و عراق مسافرت کرد.[۳]

جایگاه او نزد علمای شیعه

۱- صاحب کتاب الذریعه می گوید: عبد الرزاق با اینکه از بزرگان و رواة کتب و اصول شیعه است اما شرح حالی برای او در کتب ما دیده نمی شود.

۲- شیخ عباس قمی: عبد الرزاق امامی است.[۴]

۳- سید محسن امین: نجاشی در ترجمه محمد بن ابی بکر همام قصه ای را نقل می کند که دلالت بر جلالت شأن عبد الرزاق می کند.[۵]

۴- سید شرف الدین: عبد الرزاق از اعیان شیعه و بهترین گذشتگان صالح است. خداوند او را با أئمه محشور کند.[۶]

مرکز تخصصی ائمه اطهار علیهم السلام
تحت اشراف دفتر مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (ره)

---

[۱] : طبقات الکبری: ۵، ۵۴۸ ؛ التاریخ الکبیر: ۶، ۱۳۰.

[۲] : میزان الذعتدال: ۲، ۶۰۹

[۳] : الذریعة: ۴، ۲۵۰

[۴] : الکنی و الألقاب: ۲، ۳۴۵

[۵] : أعیان الشیعة: ۷، ۴۷۱.

[۶] : المراجعات: ۱۴۶.

۵- شیخ علی نمازی: از کتب اهل سنت بدست می آید که عبد الرزاق حافظ، مصنف، شهیر و شیعی است.[۱]

۶- آیه الله خویی: عبد الرزاق یکی از أعلام و بزرگان علماء شیعه است.[۲]

۷- غلام رضا عرفانیان: عبد الرزاق یگانه زمان و بی نظیر در روزگار خود بود.[۳]

۸- شیخ جعفر سبحانی: عبدالرزاق حافظ، واسع العلم و کثیر التصانیف بود. او دعوت کننده به محبت اهل بیت و تعظیم آنها بود.[۴]

۹- عبد الحسین شبستری: عبدالرزاق از نیکهای محدثین امامیه است. عالمی جلیل، فقیه و مفسر بود و از امام جواد هم روایت کرده است.[۵]

جایگاه او نزد علماء اهل سنت

۱- یعقوب بن شیبه از علی بن مدائنی نقل می کند: هشام بن یوسف که از اقران عبدالرزاق است می گوید: عبدالرزاق اعلم و احفظ از ما بود . یعقوب می گوید: هر دو ثقه هستند.[۶]

۲- یحی بن معین می گوید: عبدالرزاق ثقه است لا بأس به .[۷]

مرکز تخصصی ائمه اطهار علیهم السلام
تحت اشراف دفتر مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (ره)

[۱] : مستدرک علم الرجال الحدیث: ۴، ۴۳۰.
[۲] : معجم الرجال الحدیث: ۱۱، ۱۵.
[۳] : مشایخ الثقات: ۳۶.
[۴] : موسوعة طبقات الفقهاء: ۳، ۳۱۳.
[۵] : اصحاب الإمام الصادق: ۲، ۲۲۹.
[۶] : تهذیب الکمال: ۱۸، ۵۸؛ مقدمة فتح الباری: ۴۱۸.
[۷] : الجرح و التعدیل: ۶، ۳۸.

۳- محمد بن اسماعیل صراری می گوید: از یحیی بن معین در مورد عبدالرزاق پرسیدم؟ یحیی بن معین گفت: اگر عبدالرزاق از اسلام خارج و مرتد شود حدیث او را ترک نمی کنیم.[۱]

۴- احمد بن حنبل می گوید: از نظر حدیث شخصی بهتر و نیکوتر از عبدالرزاق ندیدم.[۲]

۵- ابوزرعه: عبدالرزاق یکی از کسانی است که حدیث او ثبت می شود.[۳]

۶- ابن عدی: ثقاتی از مسلمین و ائمه آنها برای طلب علم نزد عبدالرزاق می رفتند.[۴]

۷- ذهبی: عبدالرزاق عالم یمن، ثقه، شیعی و محدث وقت بود او ظرف و مخزن علم بود.[۵]

۸- ابن حجر: عبدالرزاق ثقه، حافظ، مصنف، شهیر، احد الحفاظ و شیعه بود.[۶]

تصریح بر تشیع او

علماء شیعه و سنی تصریح بر تشیع عبدالرزاق کردند: مثل اقا بزرگ تهرانی،[۷] سید شرف الدین،[۸] شیخ عباس قمی،[۹] شیخ علی نمازی،[۱۰] اية الله خویی،[۱] عبدالحسین شبستری،[۲] عجلی،[۳] ابن حبان،[۴] ابن عدی،[۵] ابن اثیر،[۶] ذهبی[۷] و ابن حجر.[۸]

مرکز تخصصی ائمه اطهار علیهم السلام
تحت اشراف دفتر مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (ره)

[۱] : تاریخ مدینة دمشق: ۳۶، ۱۹۲؛ سیر اعلام نبلاء: ۹، ۵۷۳.
[۲] : تاریخ مدینة دمشق: ۳۶، ۱۶۹؛ تهذیب الکمال: ۱۸، ۵۷.
[۳] : التعدیل و التجریح: ۳، ۱۰۴۰.
[۴] : الکامل فی ضعفاء الرجال: ۵، ۳۱۵.
[۵] : سیر اعلام نبلاء: ۹، ۵۶۳.
[۶] : تقریب التهذیب: ۱، ۵۹۹؛ مقدمة فتح الباری: ۴۱۸.
[۷] : الذریعة: ۴، ۲۵۰
[۸] : المراجعات: ۱۴۶.
[۹] : الکنی و الألقاب: ۲، ۳۴۵:
[۱۰] : مستدرک علم الرجال الحدیث: ۴، ۴۳۰.:

شواهد بر تشیع عبدالرزاق

۱- عقیلی می گوید:[۹] از علی بن عبد الله المبارک الصنعانی شنیدم که می گفت: زید بن مبارک ملازم عبد الرزاق بود بعد مدتی کتابهای عبد الرزاق را پاره کرد و ملازم محمد بن ثور شد وقتی علت این کار را از او پرسیدند گفت: نزد عبدالرزاق بودیم و حدیث معمر از زهری از مالک بن اوس بن الحدثان را خواندیم که وقتی گفتار عمر خوانده شد که به امام علی و عباس گفت: فجئت انت تطلب میراثک من ابن اخیک و جاء هذا (یعنی علیا) یطلب میراث امراته من ابیها عبدالرزاق گفت: انظروا الی هذا الأنوک (نگاه کنید به این مرد احمق که مراد خلیفه بود). ذهبی[۱۰] وقتی این روایت را ذکر می کند از این کلام عبدالرزاق بر اشفته می شود و می گوید: بلکه به عبدالرزاق باید گفت: نگاه کنید به این احمق (عبدالرزاق) که چگونه در مورد عمر این کلام را میگوید.

۲- عقیلی روایت میکند: مخلد شعیری می گوید: نزد عبدالرزاق بودم مردی نام معاویه را برد عبدالرزاق گفت: مجلس ما را با نام فرزندان ابوسفیان کثیف نکن.[۱۱]

مرکز تخصصی ائمه اطهار علیهم السلام
تحت اشراف دفتر مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی فاضل لنکرانی (ره)

---

[۱] : معجم الرجال الحدیث: ۱۱، ۱۵.

[۲] : اصحاب الإمام الصادق: ۲، ۲۲۹.

[۳] : سیر اعلام نبلاء: ۹، ۵۶۴.

[۴] : الثقات: ۸۴۱۲.

[۵] : الکامل فی ضعفاء الرجال: ۵، ۳۱۵.:

[۶] : الکامل فی التاریخ: ۶، ۴۰۶.

[۷] : سیر اعلام نبلاء: ۹، ۵۶۳.

[۸] : تقریب التهذیب: ۱، ۵۹۹.

[۹] : الضعفاء الکبیر: ۳، ۱۱۰.

[۱۰] : سیر اعلام نبلاء: ۹، ۵۷۲.

[۱۱] : الضعفاء الکبیر: ۳، ۱۰۹، سیراعلام نبلاء: ۹، ۵۷۰.

۳- احمد بن ما بنداذ می گوید: پدرم اولین شخص از خانواده اش بود که اسلام اورد و از مجوسیت خارج شد و خدا او را به حق هدایت کرد. او برادرش سهیل را هم به مذهبش دعوت می کرد و به او می گفت مردم از نظر عقیده مختلف هستند و هر کسی مدعی است که عقیده اش حق است اما من دوست دارم که با یقین مذهبی را اختیار کنی مدتی گذشت و سهیل به حج رفت وقتی از سفر حج باز گشت به برادرش گفت: عقیده ای را که من را به آن دعوت می کردی حق است. برادرش پرسید از کجا فهمیدی؟ سهیل گفت: در ایام حج عبدالرزاق صنعانی را که احدی مثل او نیافتم ملاقات کردم و در خلوت به او گفتم ما از فرزندان عجم هستیم و تازه اسلام اختیار کردیم و مردم را در مذهبهای مختلف یافتیم شما از علمای بزرگ و بی نظیر هستی می خواهم شما را بین خود و خدای خود حجت قرار دهم و آنچه را که حق است بپذیرم سهیل می گوید عبدالرزاق محبت و تعظیم آل رسول و برائت از دشمنان و قول به امامت آنها را برای من اظهار کرد و من هم آن را پذیرفتم.[1]

۴- غلام احمد بن ابی خثیمه می گوید: در مسجد جامع رصافه نشسته بودم و ابو خثیمه در آنجا نماز می خواند یحیی بن معین هم در آنجا نماز می خواند فرستاده احمد بن حنبل به یحیی بن معین گفت: احمد بن حنبل سلام می رساند و می گوید: فلانی از عبید الله بن موسی عبسی زیاد حدیث نقل میکند و ما می دانیم که عبید الله بن موسی عبسی از معاویه بدگویی می کند و من از او حدیث نقل نمی کنم یحیی بن معین سرش را بلند کرد و به فرستاده احمد بن حنبل گفت: به احمد بن حنبل سلام

[1] : رجال نجاشی: ۳۷۹؛ معجم رجال الحدیث: ۱۵، ۲۴۴؛ قاموس الرجال: ۹، ۶۴۲.

برسان و بگو: ما از عبدالرزاق هم شنیدیم که او از عثمان بدگویی می کند پس از عبدالرزاق هم حدیث نقل نکن، چون قطعا عثمان افضل از معاویه است.[1]

۵- ابوبکر بن ابی خثیمه می گوید: به یحیی بن معین گفته شد که احمد بن حنبل می گوید: حدیث عبیدالله بن موسی عبسی بخاطر تشیع او رد می شود ابن معین گفت: قسم به خدایی که جز او نیست عبدالرزاق از نظر تشیع صد برابر عبیدالله بن موسی است ومن چندین چندین برابر از عبدالرزاق شنیدم آنچه را که از عبیدالله شنیدم.[2]

۶- احادیثی که در فضائل اهل بیت و مثالب خلفاء و دشمنان امام علی نقل می کند:

الف: قال النبی لفاطمة: لقد زوجتکه و أنه لأول أصحابی سلما و أکثرهم علما و أعظمهم حلما.[3]

ب: عن معمر عن ابن طاوس عن ابیه قال: لما بعث النبی علیا إلی الیمن خرج بریدة الأسلمی معه فعتب علی علیّ فی بعض الشئ فشکاه بریدة إلی النبی فقال النبی من کنت مولاه فإن علیا مولاه.[4]

ج: أخبرنا عبدالرزاق بن همام قال أخبرنی الثوری عن حبیب بن أبی ثابت عن سعید بن جبیر قال سمعت ابن عباس یلعن معاویة یوم عرفة فقلت ما شأنه یابن عباس؟ قال: إن علیا کان یأمر بالتلبیة فی هذا الیوم فنهی عنها معاویة لذلک.[5]

---

[1] : تاریخ بغداد: ۱۴، ۴۲۷، ح۷۷۸۸.

[2] : تهذیب الکمال: ۱۸، ۵۹، ترجمه عبدالرزاق بن همام رقم ۳۴۱۵.

[3] : المصنف: ۵، ۴۹۰، ح۹۷۸۳

[4] : همان: ۱۱، ۲۲۵، ح۲۰۳۸۸.

[5] : مناقب الامام امیرالمومنین: ۲، ۳۰۶، ۳۲۰.

د: عن عبدالرزاق بن همام عن سفیان بن عیینه عن علی بن زید بن جدعان عن أبی نضرة عن أبی سعید الخدری قال: قال رسول الله إذا رأیتم معاویه علی منبری فاقتلوه.[١]

[١] : تاریخ مدینه دمشق: ۵۹، ۱۵۶؛ سیر اعلام نبلاء: ۳، ۱۴۹.